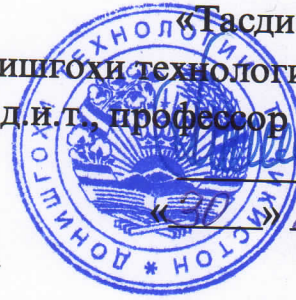

«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи технологии Тоҷикистон,
д.и.т., профессор Амонзода И.Т.

2022 с.

ХУЛОСА

Донишгоҳи технологии Тоҷикистон

Рисолаи диссертатсионӣ дар мавзӯи «Баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ дар кафедраи иқтисод ва идораи Донишгоҳи технологии Тоҷикистон ба анҷом расонида шудааст. Мавзӯи диссертатсионии Хайруллоев Ф.Н. ба баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар асоси омӯзиш ва таҳияи низоми суғуртакунии хавфҳо бахшида шудааст, ки дар шароити имрӯза муҳим шуморида мешавад.

Тибқи қарори Шурои олимони Донишгоҳи технологии Тоҷикистон аз 30.04.2018, №8 рисолаи унвонҷӯй Хайруллоев Ф.Н. дар мавзӯи «Баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ» тахти роҳбарии н.и.и., дот. Содиков Р.Х. тасдиқ карда шудааст.

Рисолаи илмии Хайруллоев Ф.Н. дар мавзӯи «Баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ» дар ҷаласаи муштараки кафедраҳои «Иқтисод ва идора» ва «Молия ва қарз»-и Донишгоҳи технологии Тоҷикистон аз 26.05.2022, суратҷаласаи №10 муҳокима гардид.

Дар натиҷаи муҳокимаи рисолаи илмӣ дар мавзӯи «Баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ» чунин хулосаҳо бароварда шуд:

Баҳодихии иҷроӣ диссертатсия. Рисолаи диссертатсионии Хайруллоев Ф.Н. дар мавзӯи «Баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ» ба яке аз масъалаҳои муҳими иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шуда, аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалӣ дорад. Фаъолияти корхонаҳои муосир бо бисёр хатарҳо алоқаманд аст, ки таъсири онҳо дар давраи гузариш ба

муносибатҳои бозорӣ махсусан бештар гардид. Сабаби ин он аст, ки номуайянии падидаю равандҳои иқтисодӣ хусусияти умумии иқтисоди бозорӣ буда, зуҳури онҳо ҳам боиси зарар ва ҳам фоида шуда метавонад. Иқтисоди бозорӣ фаъолияти корхонаҳои саноатиро як раванди душвор пешгӯишаванда мекунад. Ин маънои онро дорад, ки ҳангоми таҳияи стратегия ва тактикаи фаъолияти худ корхонаҳои саноатӣ бояд мавҷудияти хавфҳои зиёдеро ба назар гиранд, ки бидуни онҳо фаъолияти самараноки ин корхонаҳо имконнопазир аст. Аз ин рӯ, масъалаҳои баҳодихии хавфҳо ва суғуртакунии онҳо ҳангоми татбиқи фаъолияти идоракунии молиявӣ, хоҷагидорӣ ва дигар фаъолиятҳои корхонаҳои саноатӣ хело мубрам мебошанд.

Фаъолияти корхонаҳои саноати бофандагӣ бо хавфҳои гуногуни дохилӣ ва берунӣ алоқаманд буда, зарурати идоракунии онҳо мубрамияти мавзӯи диссертатсияи мазкурро муайян кардааст.

Мақсади таҳқиқот асосноккунии назариявӣ ва таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба такмили баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Омӯзиш ва таҳқиқи масъалаҳои назариявӣ-методӣ ва коркардабароии тавсияҳои амалӣ ҷиҳати такмил додани суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ иборат мебошад. Вобаста ба мақсади дар боло қайдшуда, вазифаҳои зерин гузошта ва ҳал карда шудаанд:

- дар заминаи омӯзиши адабиёти гуногун таснифи хавфҳои корхонаҳои саноати бофандагӣ аз рӯи нишонаҳои гуногун, бо назардошти хусусиятҳои соҳавӣ, пешниҳод карда шудааст;

- муайян карда шудааст, ки баҳодихии хавфҳои корхонаҳои саноати бофандагӣ дар асоси усулҳои гуногуни миқдорӣ ва сифатӣ ба роҳ монда мешавад. Хавфҳои корхонаҳои саноати бофандагӣ бо истифода аз усулҳои омӯрӣ, таҳлили муқоисавӣ, баҳодихии эксперти, SWOT-таҳлил баҳогузори карда шудааст;

- дар асоси омӯзиш ва таҳлили таҷрибаи хориҷӣ оиди баҳодиҳӣ ва суғуртакунии корхонаҳои саноати бофандагӣ муайян карда шуд, ки дар корхонаҳои миёна ва калони саноати бофандагии ватанӣ ташкил кардани шӯбаи идоракунии хавфҳо манфиати зиёд меорад;

- таҳлил ва арзёбии вазъи муосири фаъолияти хоҷагидорӣ корхонаҳои саноати бофандагии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дод, ки бовучуди пешравиҳо ҳанӯз мушкилоти зиёд дар самти ҷалби сармоягузори ватанӣ ва хориҷӣ, истифодаи технологияҳои муосир, кифоягии маблағгузори худӣ ва ғайра ҷой доранд;

- таҳқиқ ва баҳодиҳии хавфҳои корхонаҳои саноати бофандагии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дод, ки дар аксари ин корхонаҳо ба масъалаи идоракунии хавфҳо диққат дода намешавад, ки ин боиси афзудани зарари моддӣ ва молиявӣ мегардад;

- аз таҳлил ва арзёбии чараёни суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагии ватанӣ маълум гардид, ки ин корхонаҳо ба суғуртакунии тавачҷуҳ надоранд, ки ин сабабҳои гуногун дошта, аз сатҳи рушд ва нуфузи ташкилотҳои суғуртавии ватанӣ саҳт вобаста мебошад;

- омӯзиши адабиёти мухталиф ва таҳлили вазъи муосири корхонаҳои саноати бофандагии ватанӣ имкон дод, ки модели суғуртакунии хавфҳо дар ин корхонаҳо таҳия карда шавад;

- дар асоси таҳқиқоти анҷомдодашуда оид ба такмили усулҳои баҳодиҳӣ ва суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияҳои амалӣ таҳия карда шудааст.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дарачаи илмӣ дар таҳқиқот.
Диссертатсия натиҷаи таҳқиқоти илмии мустақилона мебошад. Саҳми шахсии муаллиф аз ҷамъбасти умумӣ, банизомдарорӣ, аниқсозӣ ва пуррагардонии нуқтаҳои назари назариявӣ ва амалӣ оид баҳодиҳӣ ва суғуртакунии хавфҳо бо дарназардошти хусусиятҳои фаъолияти корхонаҳои саноати бофандагӣ иборат мебошад. Дар заминаи ҷамъбасти умумӣ-назариявӣ ва таҳлили комплексӣ, низомии баҳодиҳӣ ва

суғуртакунии корхонаҳои саноати бофандагӣ кор карда баромада шудааст. Натиҷаҳои ҷудоғонаи таҳқиқотро дар вақти таҳияи асосҳои назариявӣ ва методӣ оид ба беҳтар кардани усули суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ истифода бурдан мумкин аст.

Усулҳои таҳқиқот. Барои ноил шудан ба мақсадҳо ва вазифаҳо, ки дар диссертатсия гузошта шудаанд, усулҳои зерин истифода шуданд: системавӣ, таҳлилӣ, монографӣ, иқтисодӣ-оморӣ, баҳодихии иқтисодӣ, усули муқоисавии таҳлил ва ғайра.

Заминаҳои назариявӣю методологии таҳқиқотро масъалаҳои бунёдии баҳодихии хавфҳо ва суғуртакунии онҳо дар асарҳои муаллифони хориҷӣ К.Г. Воблог, Д.С. Гохман, Е.В. Коломин, В.Ф. Коншин, Л. Мотылев, П. Никольский, А.П. Плешков, В. Райхер, Л. Рейтман, М. Шерменев ва дигарон таҳқиқ шудааст.

Ҷиҳатҳои алоҳидаи идоракунии хавфҳо, аз ҷумла суғуртакунии онҳо дар корхонаҳои саноатӣ дар асарҳои олимони ватанӣ, монанди Ғ.Д. Ашуров, М. Кабутов, С.Д. Комилов, Т.Н. Назаров, Р.К. Раҷабов, З.А. Раҳимов, З.С. Султонов, Н. Шарифов, А.А. Ҷабборов, Я.Н. Юлдошев ва дигарон мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Як гуруҳ олимони ватанӣ ба монанди Г.Ш. Алиева, А.Ҷумъаев, Ф.Қаюмова, Ф.А. Қодиров, С. Комилов, Т. Низомова, Ҷ. Раҳмонов, М.Қ. Файзуллоев, Р. Фаррухӣ дар доираи саноати сабук оиди баҳодихии хавф ва суғуртакунии фаъолияти соҳибкорӣ ақидаҳои худро ифшо намудаанд.

Аммо бояд гуфт, ки масъалаҳои илмӣю омӯзиши ҷиҳатҳои гуногуни баҳодихӣ ва суғуртакунии хавфҳои корхонаҳои саноатӣ баҳсталаб мебошанд. Масъалаҳои ҷорӣ намудани низоми суғуртакунии ҳамчун яке аз муҳимтарин воситаҳои идоракунии хавфҳо барои корхонаи саноатӣ аз нуқтаи назари суғуртакунандагон то имрӯз ба қадри кофӣ омӯхта нашудааст.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳо ва хулосаҳои дар марҳилаҳои гуногуни таҳқиқот бадастомада дар шакли маъруза дар конференсиҳои илмӣ-амалии байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ, байнидонишгоҳӣ дар солҳои 2012-2022 дар шаҳрҳои Душанбе, Москва пешниҳод карда шуданд.

Натиҷаҳои диссертатсияро дар чараҳои таълими фанҳои зерин дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдан мумкин аст: суғурта, идоракунии хавфҳо, молияи корхонаҳо, иқтисодиёти корхона, асосҳои фаъолияти соҳибкорӣ ва ғайра.

Навгониҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ тибқи талаботи шаҳодатномаи КОА- назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи **08.00.04.01- Иқтисодиёти саноат ва энергетика** мутобиқат мекунад.

Доир ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ 15 мақолаи илмӣ дар ҳаҷми 6 ҷузъи ҷопӣ (4,5 ҷ.ч. аз муаллиф) нашр гардидааст, ки аз онҳо 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тавсияшудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1 мақола дар конференси байналмилалӣ илмӣ - амалӣ дар Федератсияи Россия ҷоп карда шудаанд.

Феҳристи интишороти доғалаби дарёфти дараҷаи илмӣ

Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшаванда:

1. Хайруллоев Ф.Н. Хавфҳои лоиҳаҳои инвестиционӣ: таҳлил ва усулҳои баҳодихӣ [Матн] / Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, 2021, №1 (35) - С.209-214. ISSN 2308054-Х. (0,37 ҷ. ч.)

2. Хайруллоев Ф.Н. Роҳҳои идоракунии хавфҳо ва идоракунии онҳо дар корхонаҳои саноатӣ [Матн] // Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, 2020. №1(35).- С.64-64. ISSN 2308054- Х. (0,25 ҷ.ч.)

3. Хайруллоев Ф.Н. Гурӯҳбандии хавфҳо ва сабаби пайдоиши он [Матн] // Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, 2020. №1(35).- С.132-139. ISSN 2308054- X. (0,50 ҷ.ч.)
4. Хайруллоев Ф.Н. Таснифи хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ [Матн] // Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, 2020. №4\2(34).- С.236-243. ISSN 2308054- X. (0,5 ҷ.ч.)
5. Хайруллоев Ф.Н. Роҳҳои кам кардани хавфҳо дар фаъолияти корхонаҳои саноатӣ [Матн] / Ф.Н. Хайруллоев // Паёми ахбори Академияи Миллии илмҳои Тоҷикистон, 2022. №1 (22)- С.132-136. ISSN 2791-2639. (0,31 ҷ.ч.)
6. Содиков Р.Х., Хайруллоев Ф.Н. Ташкили системаи суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноатӣ // Паёми Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон. - 2018. №4-2(25). - С. 95-102. ISSN 2308054-X. (0,43 ҷ.ч. Ҳиссаи муаллиф 0,25 ҷ.ч.)
7. Хайруллоев Ф.Н. Моҳияти суғуртакунии хавфҳои бонкӣ [Матн] / Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон, 2018. №2 - С.125-131. ISSN 2308-054X. (0,37 ҷ.ч.)
8. Хайруллоев Ф.Н., Қаландаров И.Э., Абдулфайзов А.А. Идоракунии хавфҳои сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Ф.Н. Хайруллоев., Қаландаров И.Э., Абдулфайзов А.А. // Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон, 2017. №1 (28) - С.113-118. (0,37 ҷ.ч.)
9. Усмонова М.А., Сулейманова Х.Р., Хайруллоев Ф.Н. Основы управления качеством продукции пищевой промышленности [Текст]/ Усмонова М.А., Сулейманова Х.Р., Хайруллоев Ф.Н. // Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон, 2018. №2 - С.125-131. ISSN 2308-054X. (0,43 ҷ.ч.)
10. Хайруллоев Ф.Н. Таснифи хавфҳо: асосноккунии аломатҳо ва таҳияи амсила [Матн] / Ф.Н. Хайруллоев // Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон, 2019. №3 (38) - С.110-115. ISSN 2308-054X. (0,37 ҷ.ч.)
11. Қаландаров И.Э., Абдулфайзов А.А., Хайруллоев Ф.Н. Аҳамияти сармоягузориҳо ба рушди фаъолияти соҳибқорони хоҷагиҳои деҳқонии

ҷумхурӣ [Матн] / Қаландаров И.Э., Абдулфайзов А.А., Хайруллоев Ф.Н.//
Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон, 2019. №2 (37) - С.121-125.
ISSN 2308-054X. (0,31 ҷ.ч.).

Дар дигар нашрияҳо:

12. Хайруллоев Ф.Н. Инвестиционные риски и пути их минимизации
Республике Таджикистан [Текст]/ Ф.Н. Хайруллоев // Материалы
международной научно-практической конференции «Обеспечение
продовольственной безопасности и качества продуктов первой
необходимости в условиях деятельности Республики Таджикистан во
всемирной торговой организации и таможенного союза » (май 2016 г.
Душанбе). - Душанбе: ДТТ, 2016- С. 149-153. (0,31 п.л.)

13. Хайруллоев Ф.Н. Моҳият ва аҳамияти суғуртакунонии хавфи
бонкӣ [Матн]/ Ф.Н. Хайруллоев. // Маводи конференсияи илмӣ- амалӣ
«Масъалаҳои таъмини самаранокии ҳамбастагии илм ва истехсолот» (20-
21 ноябри соли 2020). - Душанбе: ДТТ, - С. 219-224 (0,37 ҷ.ч)

14. Хайруллоев Ф.Н., Қаландаров И.Э. Идоракунии хавфҳо дар
бонкҳои тичоратӣ [Матн]/ Ф.Н. Хайруллоев., И.Э. Қаландаров // Маводи
конференсияи илмӣ- амалӣ «Саҳми олимони ҷавон дар рушди
инноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон» (май 2017 ш. Душанбе). -
Душанбе: ДТТ, - С. 162-165 (0,25 ҷ.ч)

15. Хайруллоев Ф.Н., Қаландаров И.Э. роль и сущность
инвестиционные риски и пути их минимизации Республике Таджикистан
[Текст] / Ф.Н. Хайруллоев., И.Э. Қаландаров // Современные исследования
проблем управления кадрами ресурсами «Сборник научных статей по
результатам и международной научно- практической конференции (2017
г). Москва: МИРЭА «МТУ», - С. 440-446 (0,37 п.л.)

Қарор қабул карда шуд:

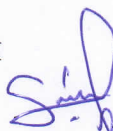
Диссертатсияи унвонҷӯй Хайруллоев Ф.Н. дар мавзӯи « Баҳодихӣ ва
суғуртакунии хавфҳо дар корхонаҳои саноати бофандагӣ » барои дарёфти

дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.04.01-иқтисодиёти саноат ва энергетика мутобиқ мекунад, бо назардошти ислоҳи камбудӣҳо ба аттестатсияи Шурои олимони факултети иқтисодиёт ва молия тавсия карда шавад.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи муштаракӣ кафедраҳои «Иқтисод ва идора» ва «Молия ва қарз» - и Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон аз 26-уми майи соли 2022, суратҷаласаи №10 қабул гардидааст.

Раисиқунанда:

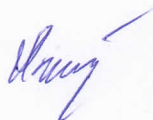
н.и.и. и.в., дотсент, мудири кафедраи
«Иқтисод ва идора»

Шарипов Ш.Р.

Котиб:

н.и.и., дотсенти кафедраи
«иқтисодиёт ва идора»

Қиёмидинов Х.

Имзоҳои: Шарипов Ш.Р ва Қиёмидинов Х.- ро тасдиқ менамоем.

Сардори шуъбаи кадрҳо
ва корҳои махсуси ДТТ

«__ё__» _____ 2022 с

Бухориев Н.А.